

نوشته‌های

پراکنده

صادق هدایت

تألیف

هدایت، صادق، ۱۳۸۱ - ۱۳۳۰.	
نوشته‌های پراکنده / صادق هدایت، تهران: نشر ثالث، ۱۳۹۴.	
۵۸۰ ص.	
شابک ۹۷۸-۹۶۴-۶۴۰۴-۷۹-۳	ISBN 978-964-6404-79-3
گردآورنده: قائمیان، حسن، ۱۳۹۵ - ۱۳۵۵.	
فبهای مختصر	
شماره کتابشناسی ملی ۳۷۹۸۰۲۹	

دفتر مرکزی: خیابان کریمخان زند / بین ایران‌شهر و ماهشهر / پ ۱۵۰ / طبقه چهارم / تلفن: ۸۸۲۰۲۴۳۷
فروشگاه: خیابان کریمخان زند / بین ایران‌شهر و ماهشهر / پ ۱۴۸ / تلفن: ۷-۸۸۲۵۳۷۶

■ نوشته‌های پراکنده

صادق هدایت • گردآورنده: حسن قائمیان • ناشر: نشر ثالث

• مجموعه ادبیات ایران

• چاپ اول، ۱۳۹۴ / ۱۱۰۰ نسخه

• لیتوگرافی: ثالث • چاپ: سازمان چاپ احمدی • صحافی: تهران

• کلیه حقوق محفوظ و متعلق به نشر ثالث است

ISBN 978-964-6404-79-3

• شابک ۹۷۸-۹۶۴-۶۴۰۴-۷۹-۳

• سایت اینترنتی: www.salesspublication.com پست الکترونیکی: Info@salesspublication.com

• قیمت: ۳۵۰۰ تومان

مقدمه ناشر	۱۱
توضیح	۱۵
قسمت اول: داستان‌ها	۱۹
قسمت دوم: مقاله‌ها، قطعات و جزوه‌های گوناگون	۳۱
قسمت سوم: آنچه صادق هدایت به فرانسه نوشته است	۶۲
یادی از «اعتضادالملک»	۶۹
نوشته‌های پراکنده صادق هدایت	۷۱
۱. داستان‌ها	۷۳
حکایت با نتیجه	۷۵
سایه مغول	۷۷
فردا	۸۹
آب زندگی	۱۰۱
چند نمونه از مثل‌های فارسی	۱۱۹
مثل‌های فارسی	۱۲۱
کلاغ پیر	۱۳۷
تمشک تیغ‌دار	۱۴۱

۱۵۳	مرداب حبشه
۱۵۷	کور و برادرش
۱۸۵	جلوی قانون
۱۸۷	شغال و عرب
۱۹۳	دیوار
۲۱۷	قصه کدو
۲۲۵	اوراشیما
۲۳۱	۲. مقاله‌ها، قطعات و جزوه‌های گوناگون
۲۳۳	مقدمه‌ای بر رباعیات خیام
۲۳۵	شرح حال حکیم عمر خیام
۲۴۷	انسان و حیوان
۲۵۳	«در حیوان همه چیز مخفی و مرموز است.»
۲۶۳	«لا تجعلوا بطونکم مقابر الحیوانات»
۲۸۱	مرگ
۲۸۳	اوسانه
۲۹۱	ترانهٔ بچه‌ها
۲۹۹	ترانهٔ دایه‌ها و مادران
۳۰۳	بازی‌ها
۳۰۹	رمزها
۳۱۱	ترانه‌های عامیانه
۳۲۳	گجسته ابالیش
۳۲۷	به نام یزدان نیکوکردار
۳۳۷	ترانه‌های عامیانه
۳۴۱	صفات مشخصهٔ ترانه‌های عامیانه
۳۴۵	ترانه‌های عامیانهٔ فارسی
۳۵۷	چایکوسکی

۳۶۵	در پیرامون لغت فرس اسدی
۳۷۳	شیوه نوین در تحقیق ادبی
۳۷۵	جلد هفتم از خمسه نظامی
۳۸۷	داستان ناز
۳۹۷	شیوه های نوین در شعر فارسی
۴۰۷	شهرستان های ایران
۴۰۹	سرآغاز
۴۲۷	یادگار جاماسب
۴۳۹	فولکلور یا فرهنگ توده
۴۳۹	(نمونه ها و دستور جمع آوری و تدوین آن)
۴۴۹	طرح کلی برای کارش فولکلور یک منطقه
۴۸۳	چند نکته در باره ویس و رامین
۵۲۹	خط پهلوی و الفبای صوتی
۵۴۹	هنر ساسانی در غرقه مدال ها
۵۵۵	۳. آنچه صادق هدایت به فرانسه نوشته است
۵۵۷	سامپینگه
۵۶۵	هوسباز

مقدمه ناشر

در نوشته های پراکنده همه اصلاَح و ابعاد شخصیتی هدایت را می توان نظاره کرد. هدایت مترجمی توانمند، مُحققِ باریک بین و داستان نویسی متفکر بود. هدایت به هر موضوعی که دست می یازید، تعلق خاطری به آن داشت. هدایت در جهان مانی و مزدک و زردشت دنبال چه می گشت؟ در فرهنگ و تمدن هندوئیسم به چه چیزی تأییل شده بود؟ در کافکا، سارتر، خیام و فولکور دنبال چه می گشت؟ هدایت بی شک یک اگزیستانسیالیست بود، درست به همان معنی که سارتر اگزیستانسیالیست بود. هدایت نویسنده متعهد و دردمندی بود. اگر بدی ها و پلشتی ها را نشان می داد، دقیقاً برای تبیین و شناخت و فرار و پرهیز از آن ها بود؛ مگر سارتر نمی گفت: «اگر آنچه من نشان داده ام، تولید وحشت و نفرت می کند، از آن پرهیزید و می توانید که پرهیزید.» (یاس فلسفی، رحیمی / ۵۲).

اگر قهرمان های سارتر و کافکا و کامو و هدایت مدام گرفتار بن بست می شوند، بدین علت است که زیست جهان ما آکنده از این بن بست هاست. البته هدایت یک نویسنده صرف سیاسی نبود؛ حاجی آقا یک بعد کمونگ از هستی او بود. برای شناخت هدایت باید سگ و لگردد و بوف کور او را نیز خواند. هدایت در بوف کور مانند سارتر به این نتیجه رسیده بود که «وجود آدمی توجیه ناپذیر است.» (اگزیستانسیالیسم، رحیمی / ۱۴۰).

این توجیه ناپذیری را هدایت عملاً با مرگش نیز عیان کرد. می گویند هدایت در اواخر عمر تصمیم به نگارش داستانی گرفته بود با این مضمون که عنکبوتی پیر و درمانده شده است و دیگر حتا بزاقی هم ندارد که با آن گرد خود تار تَنَد و از

مهاجمانش در امان بماند (نوشته‌های بی‌سرنوشت، ندوشن / ۱۹۳). آن عنکبوت پیر گویا خود هدایت بود. هدایت با مسئله «وجود» مدام درگیر بود. تمام داستان‌های هدایت یک لایه فلسفی از یأس و سیاه‌بینی دارند؛ کتاب نوشته‌های پراکنده نیز چنین است. تمامی داستان‌ها و تحقیقات و ترجمه‌های این کتاب، با همان دیدگاه اگزیستانسیالیستی نوشته شده است؛ دیدگاهی که با آن سارتر به همه هستی می‌نگریست. هدایت هرگز در سطح نمی‌ماند؛ همواره می‌خواست به عمق نایل شود، به همین علت، به فرهنگ پیش از اسلام سر می‌زد، به هندوئیسم سرک می‌کشید، به ادبیات عامه پناه می‌برد و به خیام، کافکا و سارتر می‌پیوست. در هیچ‌یک از آثار هدایت، بحث فلسفی مجرد نمی‌بینید. او در قالب داستان‌های موقعیت‌های بشری^۱ را شرح می‌دهد. ما همه گرفتار موقعیت‌های بشری هستیم؛ موقعیت به همان معانی که سارتر می‌گفت، یعنی مکان، محیط و گذشته شخصی و اطرافیان، و سرانجام مرگ. شاید از همه مهم‌تر و بنیادی‌تر همین آخری باشد، یعنی مرگ. کتاب نوشته‌های پراکنده یک مقدمه طولانی از حسن قائمیان دارد که ما را از توضیح بیش‌تری نیاز می‌کند. در این‌جا فقط به ذکر یکی دو نکته بسنده می‌کنیم: اصل کتاب اغلاط مطبعی بسیار دارد و در این چاپ تا حد توان این اغلاط اصلاح شده است. همچنین رسم‌الخط کتاب مطابق با شیوه‌نامه نشر ثالث است و بجز این دو در متن کتاب هیچ تغییری صورت نگرفته است.

اما کتاب نوشته‌های پراکنده به ویرایش و پیرایش اساسی‌تری نیاز دارد. به نظر می‌رسد که قائمیان تمامی مقالات و داستان‌های این کتاب را از پرویزن ویرایش و نقد نگذرانده باشد، چراکه کتاب یکدست نیست و کار غایی و نهایی انجام نشده است. هدایت در این کتاب از هر لون مطلب می‌آورد؛ گاهی اوقات به فرهنگ پیش از اسلامی عطف توجه می‌کند؛ گاهی اوقات به ادب عوام یا فولکلور و گاهی به دواوین شعرا، فی‌المثل ویس و رامین. هر یک از این توجهات، اقتضائاتی دارد: یکی، اقتضا می‌کند که اصطلاحات پهلوی را به کار

گیرد؛ دیگری توجه به زبان، فرهنگ و سنت عوام را، سومی توجه به متن متفحی را. هدایت به خاطر آشنایی با زبان فرانسه، مدام از اصطلاحات آن بهره می‌گیرد، با این‌که بالعیان می‌دانستیم پاره‌ای از اصطلاحات کتاب مغلوط است، ولی باز پایبند اصل و متن ماندیم، چراکه تغییر هر یک از آن اصطلاحات منوط به توجیه و تعلیل بسیار چیزها بود. فی‌المثل به یک‌یک دوستان هدایت باید جواب دهیم که چرا فلان واژه را تغییر دادیم و بهمان واژه را ندادیم.

البته پاره‌ای از اغلاط کتاب، شاید به خود هدایت برگردد. هدایت در نشر شلختگی سهوی نداشت، ولی پاره‌ای مسامحات داشت که دوستانش، مجتبی مینوی و پرویز خسانلری هم تصدیق کرده‌اند (از گذشته ادبی ایران، زرین‌کوب / ۵۴۲). در این کتاب کم و بیش آن مسامحات مشهود است، ولی خواننده امروزی به جای این‌که یکسره به آن مسامحات توجه کند، به پیامی توجه می‌کند که او می‌خواست به خواننده منتقل کند. زرین‌کوب در باره نشر هدایت می‌گوید: «نثر هدایت غالباً ساده، زیبا و خوش‌آهنگ است و گاه حتا رنگ شاعرانه دارد. در بعضی موارد هم پیچیده، معقد و حالت یک ترجمه ناهموار را ارائه می‌کند... به علاوه در تعدادی موارد هم معایب انشایی و دستوری در جای جای کلامش هست که شاید یک شلختگی عمدی و نوعی دهن‌کجی به انشاء و دستور ادیبان و استادان عصر باشد.» (از گذشته ادبی ایران / ۵۵۷). به هر رو و برایش بنیادی کتاب نوشته‌های پراکنده منوط به تغییر بسیاری چیزها بود که امکان داشت ساخت و صورت جملات هدایت را تغییر دهد، که ما خواهان آن نبودیم. خواننده‌ای که این کتاب را می‌خواند، حداقل می‌تواند مطمئن باشد که کتاب با اصل مطابقت می‌کند و از نظر شکل و شمایل نیز زیباتر و بهتر چاپ شده است.

در خاتمه نیز باید یادی کنیم از بزرگ مرد صنعت نشر ایران، آقای عبدالرحیم جعفری، بنیانگذار انتشارات امیرکبیر، که اولین بار آثار هدایت را با بهترین وجه به زیور چاپ آراشتند و در دسترس علاقه‌مندان هدایت قرار دادند.